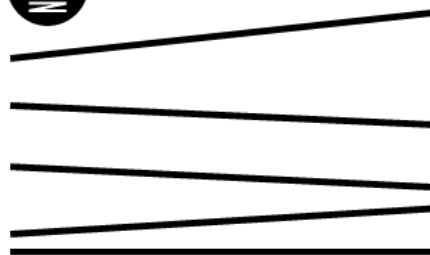

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Historiske og beskrevne Oplysninger til de
fotografiske Billeder af St. Knuds Kirke i
Odense, tagne af Fotograf V. Wils.

Udgivet år og sted | Publication time and place: Odense : Thillerup & Tychsens Bogtrykkeri,
1875

Fysiske størrelse | Physical extent: 10 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

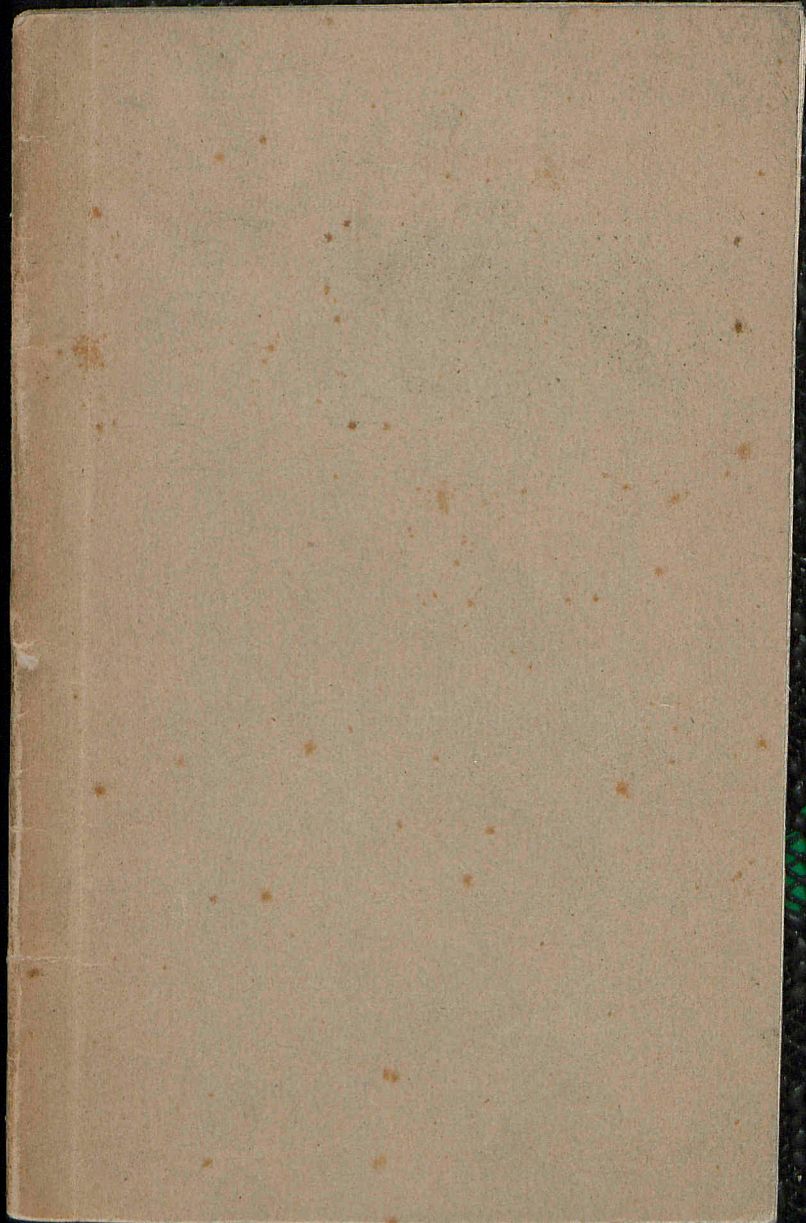

DET KGL. BIBLIOTEK

33-223-8°

Historiske og beskrevne Op-
lysninger til de fotografiske
Billeder af St. Knuds Kirke i
Odense...

Odense 1875

33-223-8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.2.S 33 8°

1 133 0 8 02471 3

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130024226000

Historiske og beskrevne Oplysninger

til de

fotografiske Billeder

af

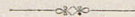
St. Knuds Kirke i Odense,

tagne af

Fotograf V. Wils.

Prisbelønnet med

1 Guldmedaille og 5 Sølvmedailler.

Odense 1875.

Thillerup & Tychsens Bogtrykkeri.

Grunden til St. Knuds Kirke i Odense lagdes af Knud den fjerde eller Knud den hellige kort før hans Drab den 10. Juli 1086 i den nedbrudte St. Albani Kirke, som laa tæt østen for den nye Kirke. Det var Knuds Hensigt at berede de fra England paa hans Foranstaltning hidkomne Levninger af den angelsaxiske Helgen Alban et værdigere Gjemmested, end den uanselige Trækirke var, hvori disse Helgenlevninger vare hensatte, efter hvilke Kirken havde faaet Navn. Den nye af Knud grundlagte Kirke skulde altsaa være en anden Albani Kirke, men Skæbnen vilde det anderledes, idet han selv blev den Helgen, som gav Kirken sit Navn, medens denne til Gjengjæld gav ham hans Hvilested. Man veed ikke, hvor stor den Kirke var, som Knud lagde Grunden til, og som blev fuldført af hans Broder Erik Ejegod, men efter at man i 1872 har gjenfundet en aldeles forsvunden Krypt under Koret i den nuværende St. Knuds Kirke, er det ved lagttagelser, sammenholdte med historiske Vidnesbyrd, blevet mere end sandsynligt, at det gjenfundne Rum er det samme som det, der indesluttedes af Knuds Kirke.

Drabet 1086 og den derpaa den 19. April 1101 stedfundne højtidelige Skrinlæggelse af Knuds Helgenben — Albans Levninger bleve spredte af Oprørerne — er beskrevet af en indkaldt Englænder ved Navn Ælmoth, som paa den Tid var Munk i det nærliggende Benediktinerkloster, hvilket siden kom til at eje Kirken og fik samme Navn som denne; hans paa Latin affattede Bog haves endnu, men den er ogsaa den ældste i Danmark skrevne Bog, som

haves. Ælnoth siger her, at Knuds Helgenlevninger paa den nævnte Dag i stort Optog flyttedes fra Albani Trækirke til den af Knud opførte Stenkirke og stedtes her til Hvile „in crypta“. Her henstod Knuds Helgenskrin — hans Broder Benedikt blev strax eller maaske senere hensat i et Sidekapel — og var Gjenstand for syges og andægtiges Besøg igjennem hele Middelalderen. Ved Reformationen bleve Helgenskrinene puttede til Side i et Kapel, og der henstode de til indtil 1582, da man tog dem frem for at indsætte dem i den østlige Gavlmur, hvor de stode oprejst paa Enden. Biskop Kingo lod dem tage ud til Undersøgelse, men derpaa atter indsætte paa samme Sted, hvor de saa henstode til 1834, da Christian den ottende som Gouvernør i Fyn atter lod dem udtage og derpaa efter en Undersøgelse hensætte i den østlige Ende af det nordlige Sideskib. Samme Tid, da Helgenskrinet eller maaske Helgenskrinene, thi sandsynligvis er Benedikts senere ogsaa blevet henflyttet til Krypten, bleve stukne til Side, maa Krypten være bleven ødelagt derved, at man borttog dens Hvælvinger, sænkede Gulvet i Koret og fyldte Rummet med Jord. Der blev kun en lille Begravelseskjælder tilbage af det fordm saa store Rum. Det opfyldte Rum blev fra nu af anvendt til Begravelser, og den første her begravne er en Borgherre Dohna fra Meklenburg, som i Frederik den Andens Tid var Feltøverste; han døde 1584 i Nyborg. Over ham er i Koret ophængt en meget stor Gravtavle med gode plastiske Figurer, men den ses ikke i Billedet af Koret, fordi den hænger bag ved de vældige Kannikestole, og det samme er Tilfældet med de to andre her paa Pillerne anbragte Mindesmærker, nemlig over Margrete Skovgaard til Sande-rumgaard, † 1615, og Borgermester Willum Rosenvinge, † 1684.

Saa sporløst var Krypten forsvunden, at man ikke anede dens forsvundne Tilværelse, for man i 1872 ved at borttage de gamle Kannikestole blev opmærksom paa, at Pillerne oppe i Koret gik langt

ned i Grunden og der havde samme Profilering som oppe i Kirken; man gravede da ned og fandt Gulvet i den forsvundne Krypt. Derefter blev det besluttet under den store Restauration, som varede fra 1871 til midt i Sommeren 1875, igjen at tilvejebringe denne ældgamle mindeværdige Underkirke. Dette er nu ogsaa skeet; Krypten er $27\frac{1}{2}$ Alen lang, $14\frac{1}{2}$ Alen bred og 7 Alen høj, altsaa noget større end Krypten i Viborg Domkirke. I dette Rum, som faar Lys fra 2 Vinduer i den østlige Gavl og fra Sideskibene, og strækker sig hen under hele Korets Gulv, som har maattet hæves betydeligt, ere nu Helgenskrinene hensatte paa to mindre Forhøjninger; Laaget i begge er borttaget, og Skrinene ere omsluttede med Glasfutteraler, saa man kan se Helgenlevningerne: Hjørneskallen, enkelte Ben og det Tøj, hvori de ved Nedlæggelsen bleve indsvøbte; det ene Helgenskrin ses i Billedet af Krypten, det andet skjules af en Pille. Krypten staar ved Bueaabninger aaben ind til Sideskibene, som, saavidt Koret strækker sig, ere udgravede i samme Dybde som selve Krypten. I den udgravede nordlige Del er Kong Hans's Begravelse. Denne var før i Graabrødrekirke, men da denne nedreves i 1817, flyttedes Levningerne af de kongelige Lig tilligemed den store Mindesten hen i St. Knuds Kirkes sydlige Sideskib. Ved den nu afsluttede Restauration ere disse Levninger og dette sjældne Mindesmærke atter flyttede, nemlig til det ovenfor betegnede Sted. I Blykister, dækkede med flade Sten, hvorpaa staar at læse, hvem der hviler under neden, hviler her Kong Hans, hans Dronning Kristine og deres to Børn, Kristian den anden og Prins Frands. Stenen er sat ind i Gavlmuren, ses paa Billedet „det nordre Sideskib“ og er prydet med Figurer i Legemsstørrelse som forestille Kong Hans, Dronning Kristine og Prins Frands. Til dette Mindesmærke horte ogsaa, da det fandtes i Graabrødrekirke, den mærkelige Altertavle, som nu findes i Frue Kirke i Odense, men man agter nu at flytte den hen i St. Knuds Kirke, for at det, som historisk

hører sammen, atter kan blive samlet. I den udgravede Del af det nordlige Sideskib hænger paa Muren højt oppe to store Epitafier, det ene til Minde om Adelsmanden Ebbe Munk til Fjellebro og hans Hustru Sidsel Hoeg, † 1648, og det andet til Minde om Biskop Hans Michelsen, † 1651. Begge have gode plastiske Arbejder og kunne skimtes i Billedet „det nordre Sideskib.“

Den egentlige Kirke, saaledes som den staar, er opført i Tiden fra 1286 til 1301, i hvilket Tidsrum den Mand, Gisico, var Biskop over Fyn og Forstander for St. Knuds Kloster, som har havt den væsentlige Del i dens Tilblivelse. Midlerne indkom nærmest ved Afladshandel; da man imidlertid indtil 1350 vedblev at sælge Aflad til Fordel for Gisico's Kirke, maa der endnu have været en Del at gjøre efter hans Død. Kirken selv vidner ved den lange Indskrift, som løber rundt under Sideskibenes Gesims, saavidt som Gisico har opført den — Koret er, som ovenfor bemærket, langt ældre —, om sin Bygherre og Tilblivelsestid, Indskriften er paa Latin og kan ses paa Billedet „den nordre Side“. Kirken er 100 Alen lang og 41 Alen bred. Den bestaar af tre Skibe, af hvilket det midterste er saa højt, at der i dets Sidemure har kunnet anbringes en Række Vinduer oven over Sideskibenes Tage. Indvendig er Kirken 93 Alen lang og $32\frac{1}{4}$ Alen bred, hvilket Rum ved 20 Piller i to Rækker er delt i 3 Gange, hvoraf den midterste er dobbelt saa bred som hver af de to andre. Pillerne have en rig Ledføjning eller en Mængde Ribber og Rundstave, der oppe ved Spidsbuen ligesom sammenholdes ved et Baand, som tydelig ses i tre af Billederne af Kirkens Indre; højere oppe under den øverste Række Vinduer afsluttes Halvsøjlen med et Kapitæl, som er af ikke ringe Skjønhed; efter denne Afslutning sprede Ribberne og Rundstavene sig oppe paa Hvælvingerne, hvilket alt kan ses i de to Billeder af Hovedskibet. Oven over Bueaabningerne imellem Pillerne ses store Gjennembrud — Triforiebuer — som føre ind til Lof-

tet over Sideskibene; og da der over disse Gjennembrud kommer den omtalte Række af Vinduer i Højskibet, er der ikke meget Murværk med større Flader, men det er netop disse mange og store Gjennembrud, som betage Kirken det Masseagtige og gjør Kirkens Stil let, dristig og imponerende. Stilen er den fuldstændig gennemførte gammelgotiske Kirkestil eller Spidsbuestil; alle Vinduer, Buer og Linier ere spidsbuede, hvilken Form forhøjes ved den rige Ledføjning. Triforiebuerne ses i Billederne af Hovedskibet og „Parti af Koret“. Fra Gulvet til Højskibets Hvælvinger er $31\frac{1}{2}$ Alen og til Sideskibenes 15 Alen 10 Tom. Sideskibene have samme Længde som Midtskibet. Ved den sidste Restauration blev Kalklaget afhugget, hvorved den røde Sten med lys Afhugning kom frem; dette, fandt man imidlertid, gjorde Kirken noget tung og trist, hvorfor man atter overstrøg den med hvid Kalkfarve, der imidlertid oplives ved en Mængde anbragte Dekorationer i mange Farver og Former, alt i Overensstemmelse med den gammelgotiske Kirkestil og de Levninger af Dekorationer, som kom frem ved Kalkafhugningen. Disse Dekorationer ses i alle Billeder af Kirkens Indre. Fra Midtskibet er taget det Rum, som for Træks Skyld under den sidste store Restauration er taget til Forstue; denne Forstue er 16 Alen høj, $8\frac{1}{8}$ Alen paa den ene og $13\frac{5}{6}$ Alen paa den anden Led. Hovedindgangen er nemlig ved denne Lejlighed bleven forlagt fra Nordsiden til den vestlige Gavl, hvilken oprindelige Indgang i Tidens Løb var bleven tilmuret. Det var i Aaret 1618, at Kirken, efterat den siden St. Knuds Klosters Nedlæggelse havde ophørt at være Klosterkirke og i den derefter forløbne Tid havde henstaaet omtrent ubenyttet, blev gjort til Sognekirke for Albani Menighed; Kristian den fjerde lod da sin Lensmand paa St. Knuds Kloster, den bekjendte Niels Kaas, foretage betydelige Istandsættelser ved Kirken og navnlig lod han foran Indgangsdøren paa Nordsiden — se Billedet af denne Side — opføre et Vaabenhus, hvorefter, dog noget

senere, Hovedindgangen i den vestlige Gavl blev til-muret. Dette Vaabenhus var hverken smukt eller hensigtsmæssigt, hvorfor det i 1873 nedreves, mens Indgangen blev bevaret. Ovenover den nylig ind-indrettede Forstue er Orgelet, som ses i Billedet „Hovedskibet fra Alteret“. Orgelet er af nyt leveret af Marcussen i Aabenraa i Aaret 1862 og tager sig godt ud paa sin meget ophøjede Plads. Paa Forstuens Mur ud imod Midtskibet hænger to meget store Gravtavler af Sandsten og Marmor med gode Malerier; den ene minder om Borgermester Hans Nielsen, † 1651, den anden om Borgermester Thomas Risbrigh, † 1667; begge ses paa Billedet: „Hovedskibet fra Alteret“. I den mellemste Gang er Prædike-stolen anbragt ved den anden Pille fra Koret i den sydlige Række og ses i begge Billeder af Hovedskibet; den er skjænket i 1591 af Ejler Brokkenhuus til Nakkebølle og er prydet med meget gode Ud-skæringer. Opgangen til Koret er en Sandstens-trappe med 13 Trin og forsynet med et smukt Jern-gelænder; Koret ligger nemlig, siden Krypten er bleven gjenopført under neden, 3½ Alen højere end Gulvet i den øvrige Kirke. Altertavlen er indtil videre det nederste Parti af den tidligere, som i Aaret 1649 blev skjænket af Knud Gyldenstjerne til Skovsbo; den saa vel som de gamle, men nu restaurerede Kannikestole med deres høje Tronhimmel ses paa Billedet: „Hovedskibet fra Indgangen“.

I den østlige Ende af det sydlige Sideskib er et meget kostbart Mindesmærke; det findes altsaa ved Siden af Krypten og ses i Billedet: „det søndre Sideskib“; Gangen paa dette Sted er ikke udgravet. Det er sat til Minde om Generalfeldtmarskalk Hans Ahlefeldt, som ledede Forsvaret af Kjøbenhavn Nat-ten mellem den 10de og 11te Februar 1659, og er bekostet af hans anden Kone, Anna Rumohr fra Holsten, † 1711, hvorfor ogsaa alle Indskrifterne ere enten paa Tysk eller Latin. Her ligge i Marmor-og Metalkister den nævnte Hans Ahlefeldt, hans to Hustruer og hans eneste Søn; foran et Alter af sort

Marmor ses Faderens og Sønnens Statuer i Legemsstørrelse og Hustruernes Brystbilleder, alle huggede i hvidt Marmor. Hans Ahlefeldt ejede Glorup og flere Herregaarde i det sydlige Fyn. Mindesmærket har kostet 140,000 Kroner og er forfærdiget af Billedhugger Thomas Quillinius i Lübeck. Paa Sideskibenes Ydremure er anbragt Mindetavler, flere med meget gode Malerier, og Ligsten ligge i Gangene saavel oppe i Kirken som nede i Krypten.

Kirken har nu kun een Udbygning, nemlig det walkendorfske Kapel, som ses i Billedet af Nord-siden; det er opført 1633 i Kristian den fjerdes Stil af Stiftsbefalingsmand og Herre til Glorup, Henning Walkendorf. Han og hans Familie ligge nu i Kjælderen, idet en anden adelig Familie ved Navn Wittinghoff, som levede i Kristian den femtes Tid og ejede Schelenborg ved Kjerteminde, har fortrængt Walkendorferne derned og selv taget Plads i det egentlige Kapel, hvor der findes et kostbart Mindesmærke af Marmor over bemeldte Wittinghoff. I dette Kapel er ogsaa paa Foranstaltning af Frederik den syvende Kristine Munks Kiste hensat; den stod nemlig for i Kjælderen. Hun er balsameret og blev ført hertil fra Boller, hvor hun døde, medens de svenske laa i Odense. Lige for dette Kapel staar paa et højt Fodstykke et Brystbillede af Thomas Kingo.

Tidligere har der ved Kirken været flere Kapeller og Udbygninger, hvorom tilmurede Bueaabninger i Sideskibenes Ydremure give Vidnesbyrd. Syd for Kirken og umiddelbart op til denne ligger Gymnasiebygningen, som nu indeholder Konsistoriet og Stiftsbiblioteket.

I alle tre Gange hænge store i ældre Tider skjænkede Lysekroner, som ses i alle Billeder af Kirkens Indre. Kirken oplyses ved Gas og opvarmes ved Hjælp af et meget sammensat Rørapparat, hvor igjennem der fra en nærliggende Fabrik ledes op-hedet Vand. Ved sidste Restauration fik Kirken igjen takkede Gavle og de store Vinduer, som ses

i Billederne af begge Gavle; det i den østlige Gavl tæller lidt over 2600 Ruder og er 19 Alen 16 Tom. højt og $3\frac{1}{2}$ Alen bredt. Alle Vinduer ere delte ved murede Poster.

Endnu staar tilbage at omtale Taarnet. Den Kirkebygning, som Gisico opførte, havde intet Taarn; et saadant fik det først i Kristian den 3dies Tid, men det er ikke det samme, som nu staar. Det oprindelige Taarn var prydet med 4 mindre og et højt Spir; desuden var der et Spir der, hvor Koret begynder. 1782 vare alle disse Spir faldefærdige, og der var allerede Tale om at tage dem bort allesammen, da Kirken ikke havde Raad til at fornye dem. Da skænkede en Rigmand, Kjøbmand Peter Ejlschou, 10,000 Rd. til et nyt Spir, men der kom ogsaa kun det ene, som, efter en Restauration i 1865, endnu pryder Kirken. Fløjstangen er $7\frac{1}{2}$ Alen, Kuglen er 23 Tom. i lodret og 25 Tom. i vandret Gjennemsnit, fra Stangen til Gulvet ved de fire Huller er $21\frac{1}{2}$ Alen, derfra til Overkanten af Murværket paa Taarnet $12\frac{1}{2}$ Alen, og derfra til Jorden 54 Alen.

Nærværende Notitser ere uddragne af det af Lærer J. Lauritsen udgivne Værk om St. Knuds Kirke.

